

knowledge of the recipient; d) performance of separate elements of the analysis. In collective educational activities (in the classroom) exercises are subject to a) enrichment of scientific speech undergraduates (listening, playback, recording from memory necessary for the analysis of syntactic structures); c) the individual elements of the analysis; d) a complete analysis of the text category.

Key words: text linguistics, category of temporality, communicative situation, referentiality, anthropocentricity, exercises, analysis of text categories.

УДК 378

Світлана Шмалей

Національний педагогічний університет

імені М. П. Драгоманова

ORCID ID 0000-0002-4673-6617

DOI 10.24139/2312-5993/2019.08/337-347

ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті розглядаються основні тенденції організації вищої освіти в сучасному глобалізованому суспільстві. У процесі дослідження з'ясовано, що сучасна вища освіта детермінується необхідністю розвитку людського капіталу. Установлено, що професійна освіта повинна сприяти розвитку соціально-особистісних, професійних компетенцій та моральних якостей спеціаліста. Виникають умови для створення інтернаціональної системи освіти, яка формує мобільність, діалогічність, інноваційність студентів. Формується стратегія самостійного пошуку та засвоєння знань. Упроваджуються міжнародні стандарти, експертизи та технології оцінки якості освіти. У дослідницьких університетах виконуються науково-прикладні завдання міждисциплінарного характеру, упроваджуються моделі викладання в дії, навчання на практиці. Модернізація освітнього процесу базується на єдності гуманістичного, особистісно-орієнтованого, міждисциплінарного, компетентнісного та середовищного підходів.

Ключові слова: вища освіта, глобалізація, людський капітал, дослідницький університет.

Постановка проблеми. У постіндустріальну епоху рушійною силою сталого соціально-економічного розвитку є професійна освіта, яка забезпечує розвиток і відновлення людського потенціалу. Людський капітал визначають як соціально-професійну компетентність спеціаліста. Людський капітал – це сукупність знань та досвіду, ціннісних особистісно-професійних якостей спеціаліста, вмотивованого, здатного до пошуку альтернативних шляхів та відповідального щодо ефективного рішення різноманітних соціально-особистісних та професійних задач (Сенашенко, 2013, с. 50; Скотна, 2012, с.73).

Аналіз актуальних досліджень. Доведено, що людський капітал впливає на економічне зростання суспільства так, як і чинники виробництва. Підвищення ролі професійної освіти в розвитку людського капіталу зумовлено декількома чинниками.

По-перше, недостатністю відповідності якості людського капіталу (здібностей, знань, досвіду, мотивації, професійної активності) вимогам сучасної економіки, яка ґрунтується на знаннях, та готовності до рішень глобальних проблем людства. Сучасна економіка потребує освіченої особистості, здатності жити і працювати в інформаційному світі в умовах змін та невизначеності, вирішувати нестандартні проблеми, постійно засвоювати та створювати інновації; самостійно вчитися та підвищувати особистісний і професійний рівень. Отже, система вищої освіти повинна сприяти розвитку необхідних соціально-особистісних та професійних компетенцій людини, які забезпечують адекватне усвідомлення сучасних соціально-економічних проблем, відповідне їх вирішення.

Освіта всіх рівнів спрямовується на формування особистості як суб'єкта власної життєдіяльності, який знаходиться в постійному самовдосконаленні, відповідальній творчій діяльності. По-друге, в умовах сучасної економіки зростає потреба як у професійних компетенціях працівників, так і духовно-моральних особистісних якостях. Відомо, що втрата духовно-моральних орієнтирів призводить до руйнівних дій проти інтересів суспільства та держави. Фінансово-економічна криза є наслідком кризи духовної. Отже, актуалізується роль вищої освіти як засобу виховання майбутніх фахівців. Соціально-економічні перетворення формують цілеспрямованих, практичних студентів, які обирають соціальну, академічну та професійну мобільність, достатньо впевнено поведуться в умовах невизначеності. У той самий час, певна частина студентства характеризується зростанням споживчих інтересів, індіферентністю до базових цінностей, низьким рівнем особистої та соціальної відповідальності, так званою культурою безвідповідальності. Зазначені тенденції свідчать про доцільність посилення виховної функції освітнього процесу в сучасних закладах вищої освіти (Лозовий; Чкаловська, 2012, с. 60).

Мета статті – аналіз організаційно-педагогічних напрямів еволюції вищої освіти в умовах глобалізації суспільства.

Методи дослідження. Для пошуку й теоретичного опрацювання наукових матеріалів із проблеми дослідження використані структурно-системний аналіз, компаративний аналіз, метод порівняльно-історичного аналізу, які дозволили виявити тенденції розвитку сучасної вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Аналіз проблем глобалізації сфери вищої освіти дозволяє виокремити певні передумови та періоди розвитку цього процесу. З моменту створення у XIV-XVIII перших європейських університетів виникає мобільність студентів у зв'язку з викладанням більшості предметів латинською мовою та можливостями вступу до університетів представників різних верств населення. На далі до 1945 року відбувається домінування принципів організації університетської освіти провідних країн, що посилює академічну мобільність студентської молоді, інтернаціональну інтеграцію

наукових досліджень та наукових знань. Після 1945 року простежується міжнародна мобільність представників слаборозвинених країн, які намагаються навчатися в університетах розвинених країн. Активно оновлюються та трансформуються комплекси навчальної підготовки, стандарти вищої освіти. Починаючи з 90-х років ХХ століття суттєво простежується вплив глобалізації суспільства на систему вищої освіти. Установлено, що глобалізація характеризується економічними, політичними та культурними факторами. Кожна група факторів певним чином сприяє модернізації вищої освіти. Так, економічні фактори посилюють мобільність капіталу, технологій, інформації, трудових ресурсів, студентів та викладачів, спрямовують суспільство на трансформацію економіки та генерації знань. У контексті політичних факторів спостерігається інтернаціональна взаємодія в галузі університетської освіти з метою формування політичних лідерів та загальної лібералізації освітніх програм. Крос-культурні фактори глобалізації мають прояв у створенні міжнародних університетів та поширенню мереж дистанційних освітніх установ і дуальної освіти. Оновлюються стратегії науково-технічного вектору сучасного суспільства: виокремлюються значущі галузі інноваційних програм, спостерігається інтенсифікація як створення, так і оволодіння актуальними науковими фактами, пошук інноваційних шляхів розвитку всіх сфер виробництва (Шмалей, 2018, с. 263).

Сучасний етап глобалізації, який впливає на професійну освіту, характеризується реалізацією стратегій, які базуються на розвитку економіки ліберального типу та формують новий світовий діалог в освітньому просторі. Всесвітні торговельні та економічні організації детермінують реалізацію освітніх послуг за такими напрямками: надання за кордон освітніх послуг засобами ІТ-технологій, споживання таких послуг за кордоном (навчання, лікування, туризм), можливість комерційної присутності в державних освітніх установах (приватні або спільні утворення), перманентні виїзди фізичних осіб із метою надання освітніх послуг у закордонних державах. Простежується феномен освітньої глобалізації – глобалізація вищої професійної освіти та глобалізація університетів (об'єднання й укрупнення для експансії світового освітнього ринку). Виокремлює такі напрями щодо глобалізаційних зрушень в освіті: вільний доступ до вищої освіти без будь-яких обмежень; розповсюдження сучасних знань шляхом наукових досліджень у різних сферах із відповідним балансом між фундаментальними та прикладними дослідженнями; довготривала орієнтація на відповідність діяльності університетів очікуванням суспільства; всебічне зміцнення співпраці освітньої галузі з виробництвом; реалізація прогнозів суспільних потреб щодо професійної підготовки з урахуванням актуальних тенденцій; наявність ґрунтового матеріально-технічного, кадрового, фінансового потенціалу закладів освіти; інноваційні технології в галузі освіти, які

дозволяють формувати вмотивованих, інформованих, соціалізованих, здатних до критичного мислення фахівців (Ящук, 2013, с. 248).

З'ясовано, що найбільшу підтримку в освітньому середовищі мають моделі глобальної освіти, які обґрунтовані американськими дослідниками Р. Хенві і Е. Боткіним. Відповідно до позиції Р. Хенві, характерними ознаками глобальної освіти вважають: усвідомленість екологічних катастроф та неоднорідності сприйняття світу, розуміння культури інших етносів шляхом крос-культурного діалогу, усвідомлення глобальної, цілісної еволюції світової цивілізації та необхідності спільного вибору її вектору. Освіта розглядається як визначальне підґрунтя, що допомагає кожній людині увійти в систему взаємозв'язків у всіх сферах і рівнях сучасного життя. Головна ідея моделі Е. Боткіна полягає в необхідності адаптації кожної людини до сучасного світу шляхом активної та усвідомленої соціалізації, усвідомлення готовності до рішення нових завдань, передбачення та прогнозування явищ та їх наслідків, особистої ініціативи щодо пошуку варіантів рішень, здатності до відповідальності, співробітництва, діалогу та взаєморозуміння (Altbach et al., 2009).

На початку третього тисячоліття вища освіта реалізується в умовах складних суспільних перетворень: глобалізація, інтенсивний розвиток інформаційно-комунікативних технологій, інформаційно-мережевих спільнот. Виокремлюють два напрями глобалізації освіти. По-перше, інтенсивний маркетинг вищої освіти, який зумовлений інвестиціями великого капіталу та міжнародних установ у систему стандартизації та поширенням навчальних модулів відповідно до оновлення технологічних вимог. Інші напрями пов'язані з реалізацією міжнародних програм щодо ліквідації безграмотності, оскільки такий підхід вважається головним гуманітарним засобом боротьби з хронічною бідністю, економічною нерівністю та є попередженням громадянських війн. Очевидно, що глобалізаційні фактори суттєво впливають на розвиток та модернізацію вищої освіти. З'ясовано, що активно впроваджується освітня модель, яка відповідає головній стратегії глобалізації: освіта розглядається як фактор виробництва, які має вплив на продуктивність, залучення капіталу, розвиток конкуренції та створення робочих місць. Детерміновані механізми лібералізації вищої професійної освіти та організації діяльності університетів (Wit, 2011, с. 244).

Аналіз літературних джерел свідчить, що метою глобальної освіти вважають наступні дії: актуалізацію умов життєдіяльності людини і норм її взаємодії в суспільстві; пошук ефективних методик та технологій відбору і трансляцію знань в умовах глобальних перетворень; еволюція критеріїв грамотності – від уміння читати й писати до розуміння прочитаного; подолання в молоді зниження зацікавленості освітою; створення системи неперервної освіти як умови змістовної підготовки фахівця до усвідомленої професійної діяльності (Єрмаков, 2000, с. 18).

Зміст глобальної освіти розглядають у декількох напрямках: вивчення систем (технологічних, екологічних, економічних, політичних), гуманітарних цінностей, глобальної історії.

Указують, що процес глобалізації пов'язаний із формуванням системи знань, що об'єднує освіту, науку, політику, економіку, культуру. Створюються передумови для розвитку європейського та глобального освітнього простору. Глобальна система освіти сприяє своєчасному реагуванню на соціальні трансформації, формує якості мобільності й відкритості до самоосвіти, творчості, крос-культурного діалогу, інноваційним пошукам. Значення сучасної вищої освіти полягає в забезпеченні наукового та соціально-економічного прогресу, соціальній інтеграції та згуртованості, крос-культурного діалогу та взаємопорозуміння в ситуаціях полікультурного різноманіття, неперервної самоосвіти протягом життя. У сучасному університеті освітній процес організується, виходячи з суб'єктної позиції студента, та сприяє формуванню вмінь самостійного та відповідального прийняття рішень у різноманітних навчальних, соціальних, професійних ситуаціях. Одночасно загострюється проблема ефективності та якості вищої освіти, що передбачає впровадження в освітній процес системи міжнародних експертиз якості освіти та оновлення державних стандартів освіти (Фельдштейн, 2012, с. 6).

З'ясовано, що перехід до інформаційного суспільства визначає орієнтацію освіти на інформацію та наукові знання, які створюють стратегічний потенціал та перспективи розвитку суспільства. У галузі освіти відбуваються методологічні зміни, що відзначаються відмовою від засвоєння готових знань і уявою про викладача як єдиного носія інформації і знань. Динамічне оновлення змісту та методик навчання спрямовує студента на необхідність самостійно засвоювати інформацію. В університетах стимулюються активне проведення міжнародних міждисциплінарних прикладних та фундаментальних наукових досліджень, які об'єднують взаємодію університетів, наукових та виробничих установ.

Модернізація освітнього процесу базується на комплексі методологічних підходів: гуманістичного, особистісно-орієнтованого, міждисциплінарного, компетентнісного, середовищного (Введенский, 2013, с. 36; Ясперс, 2002, с. 7).

Стратегія впровадження в освітній процес особистісно-орієнтованого та гуманістичного підходів передбачає створення умов для продуктивного особистісно-професійного становлення майбутніх фахівців, розвитку соціального мислення, забезпечення самореалізації, урахування індивідуальних можливостей та соціокультурного досвіду студентів, надання психолого-педагогічної допомоги й підтримки в процесі оволодіння освітніми програмами, адаптації до вимог закладу вищої освіти та майбутньої професійної діяльності. Вплив негативних проблем

глобалізованого суспільства певним чином зменшується завдяки впровадженню гуманістичного підходу. Реалізація гуманістичного та особистісно-орієнтованих підходів базується на поєднанні педагогічно доцільних індивідуальних форм та колективних технологій навчання. У таких умовах забезпечується гнучкість і варіативність навчальних планів та освітніх програм через модульну систему навчання, розширення переліку дисциплін та спецкурсів за вибором, можливість відтворювати індивідуальні освітні траєкторії. У той самий час, значна увага приділяється колективним технологіям викладання та навчання, що передбачає навчання у співпраці, методики взаємодії в команді, колективні засоби навчальної діяльності. Високий рівень навчальної комунікації студентів та навчально-пізнавальну активність забезпечують дискусія, навчальні дебати, мозковий штурм, ділові та рольові ігри. Вище наведені педагогічні дії сприяють формуванню в майбутніх фахівців комунікативного та рефлексивного досвіду, що ґрунтує навички співробітництва, узгодження інтересів та позицій, спільного прийняття рішень. Такий досвід є позитивним для подальшого працевлаштування та конкурентоздатності фахівця в умовах соціально-економічної інтеграції та міжнародної науково-проектної діяльності (Вербицкий и Ларионова, 2010).

Реалізація міждисциплінарного підходу полягає у змістово-технологічному поєднанні навчальних дисциплін у блоки, комплекси, модулі. Визначено інноваційний механізм міждисциплінарної інтеграції шляхом включення в зміст навчання міждисциплінарних матеріалів у вигляді соціально-професійних проблемних завдань – ситуацій, які об'єднують різні аспекти інтеграційних процесів цивілізаційної кризи та глобальних проблем. Значну актуальність мають як глобальні, так і регіональні міждисциплінарні науково-прикладні проблеми, а саме: руйнування природного середовища, виснаження ресурсів, демографічні міграції, проблеми стійкого розвитку, продуктивного управління ресурсами на рівні окремих держав та світу в цілому. Зазначені проблемні теми є складовою в змісті навчальних дисциплін або виокремлені в міждисциплінарний спецкурс. У процесі обговорення й пошуку рішень таких питань майбутні фахівці розуміють необхідність міждисциплінарності, взаємодії та діалогу наук, з'ясовують можливості та засоби майбутньої професійної діяльності для їх вирішення. Установлено, що в процесі вирішення таких завдань доцільно впроваджувати проблемно-дослідницькі методики в поєднанні з прийомами колективної мисленнєвої діяльності та активними формами й методами навчання. Студенти оволодівають навичками системного аналізу та колективного прийняття рішень. Важливо, що засобами особистісного та професійного самовизначення стає рефлексивний аналіз глобальних проблем людства, кризових явищ світового й регіонального рівнів, загальнолюдських

цінностей. Узагальнюючи, відзначають, що такі стратегії сприяють надбанню майбутніми фахівцями досвіду міждисциплінарної навчально-дослідницької діяльності, який буде реалізовано у професійній роботі.

Компетентнісний підхід полягає у практико-орієнтованому, прикладному, міждисциплінарному характері навчання, який відповідає вимогам роботодавців. Зміст і методики навчання адекватні змісту й засобам майбутньої професійної діяльності фахівця та відображають комплексний характер соціально-професійних проблем. Стратегія підготовки кадрів, яка орієнтується на формування в майбутніх спеціалістів відповідних компетенцій, досягається інтеграцією технологій та методів міждисциплінарного й компетентнісного підходів. Ключові компетенції сучасних фахівців ґрунтуються на гнучких, багофункціональних, інтегрованих знаннях та узагальнених уміннях, сформованість яких сприяє синтезу досягнень у супутніх галузях, ефективному вирішенню складних комплексних завдань із використанням теорії, методів, технологій різних наук та формуванню у спеціалістів перспективного бачення проблем, глобального та системно-аналітичного мислення (Черкашин, 2018, с. 52).

Упровадження міждисциплінарного та компетентнісного підходів досягається контекстним навчанням та навчанням дією, активними формами й методами. У змісті контекстного навчання використовують завдання-ситуації, які моделюють проблеми майбутньої професійної діяльності. Рефлексивно-діяльнісний підхід обґрунтовує суб'єктну позицію студентів у навчально-дослідницькій діяльності, стимулює самостійну роботу. Зазначені стратегії викладання використовують кейс-технології, проектні форми навчання, технології навчально-наукового дослідження, ігрові та інші активні методи. В освітньому процесі створюються проблемні ситуації, які моделюють сучасні проблеми суспільства, професійної діяльності, залучають студентів до їх вирішення.

Активна інформатизація освітнього процесу в сучасних університетах відбувається в інформаційно-освітньому середовищі, яке вимагає розвитку креативного мислення учнів. Великого значення набувають рекомендації щодо подолання кліпового мислення, ознакою якого є геймеровське мислення, зниження аналітичних здібностей та творчого потенціалу особистості. Прикладаються зусилля щодо вирішення зазначених проблем шляхом забезпечення проблемно-дослідницької спрямованості навчального процесу. Освітній процес насичується технологіями проблемного навчання (проблемний виклад, проблемні ситуації, дослідницький метод), технологіями навчально-наукового дослідження, кейс-технологіями, технологіями навчального проектування. У поєднанні з електронними засобами навчання зазначені технології ґрунтують зворотній зв'язок, активізацію пошуково-дослідницької діяльності студентів, соціальну й навчальну комунікацію. Комплекс таких заходів та засобів надає учнівській

молоді підґрунтя для пошукової, рефлексивної навчальної діяльності, сприяє роздумам, аргументації та доказовим висновкам під час аналізу навчально-професійних ситуацій (Шмалей, 2018, с. 270).

Дослідницький та проблемний характер професійної підготовки майбутніх фахівців вимагає посилення інтеграції та взаємодії освітніх, дослідницьких, виробничих і приватних установ, що забезпечить умови інноваційного соціально-економічного розвитку країни. Вважається, що перспективною моделлю інтеграції таких структур є дослідницький університет, визначального ознакою якого генерація та розповсюдження знань. У дослідницькому університеті студентська молодь під керівництвом професорсько-викладацького колективу отримує науково-прикладні завдання міждисциплінарного змісту. Доведено, що в дослідницьких університетах студенти відзначаються високою мотивацією навчання, оскільки розуміють перспективи власних патентних розробок, можливість власного внеску у вирішення певних аспектів глобальних проблем, реальність створення фірми на пільгових умовах, отримання від провідних фахівців і науковців авторських консультацій, конкурентне працевлаштування у провідних інноваційних установах (Hazelkorn, 2013).

Дослідницькі університети організовують навчальний процес таким чином, який забезпечить участь студентів у дослідницькій діяльності, упроваджують модель викладання в діяльності або навчання на практиці. Викладання в діяльності залучає студентів до вирішення актуальних та значущих науково-прикладних завдань науки, економіки, виробництва. Висока готовність студентів до науково-прикладних досліджень забезпечується системним навчанням з усіх дисциплін як навчальним дослідженням. За умов реалізації такого підходу студенти поетапно оволодівають повним циклом складових науково-дослідницької діяльності, спочатку під керівництвом викладача, а в подальшому – з наростаючим ступенем самостійності (Хантингтон, 2003, с. 142).

Безумовно, наведені напрями організації освітнього процесу закладів вищої освіти в умовах глобалізації зумовлюють особливі вимоги до професійних компетенцій сучасного викладача. Визначають, що суттєве значення надається розширенню предметно-орієнтованих компетенцій, формуванню системи метапредметних професійно-предметних компетенцій, які забезпечують інтеграцію теоретичної і практичної підготовки фахівців, міждисциплінарних взаємодій дисциплін, реалізацію проблемно-дослідницьких методик і технологій активного колективного навчання, упровадження проблемних ситуацій, які моделюють сучасні соціально-професійні та науково-прикладні проблеми майбутньої професійної та соціальної діяльності спеціаліста (*Національна доктрина розвитку України*, 2001).

Висновки і перспективи подальших наукових розвідок. Отже, глобальна освіта формується як особлива мегасистема, у якій

визначаються й досягаються цілі національної та світової політики, створюються специфічні зв'язки і відношення між державними установами, виробництвом, науковими центрами, закладами освіти з метою розширення можливостей розвитку особистості фахівця. Освіта розглядається як пріоритетний напрям світового устрою, оскільки зосереджується на стратегічній задачі – підготовка та виховання освіченої й відповідальної особистості, яка здатна забезпечити власну життєдіяльність, діалогічно співпрацювати в соціумі, критично протидіяти негативним процесам, формувати толерантну самоідентифікацію і самовизначення.

ЛІТЕРАТУРА

- Введенский, В. Н. (2013). Высшее профессиональное образование в условиях необратимой глобализации. *Вестник высшей школы*, 2, 35-38 (Vvedenskii, V. N. (2013). Higher vocational education in the conditions of irreversible globalization. *Higher School Bulletin*, 2, 35-38).
- Вербицкий, А. А., Ларионова, О. Г. (2010). *Личностный и компетентностный подходы в образовании*. Москва: Просвещение (Verbitskii, A. A., Larionova, O. G. (2010). *Personality and competence approaches in education*. Moscow: Enlightenment).
- Ермаков, І. (2000). Педагогіка життєтворчості: орієнтири для ХХІ століття. *Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство*, 18 (Yermakov, I. (2000). Pedagogy of life-creation: guidelines for the 21st century. *Steps to Competence and Integration into Society*, 18),
- Лозовий, В. С. *Україна на міжнародному ринку освітніх послуг вищої освіти*. Аналітична записка. Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles|1695> (Lozovyi, V. S. *Ukraine on the international market for higher education services*. Analytical note. Retrieved from: <http://www.niss.gov.ua/articles|1695>).
- Національна доктрина розвитку України у ХХІ ст.* (2001). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (*National Doctrine of Development of Ukraine in the 21st Century* (2001). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.)
- Сенашенко, В. С. (2013). Образование и процессы глобализации. *Высшее образование в России*, 1, 48-53 (Senashenko, V. S. (2013). Education and processes of globalization. *Higher education in Russia*, 1, 48-53).
- Скотна, Н. В. (2012). Сутність глобалізації та її вплив на розвиток вищої освіти в Україні. *Людинознавчі студії*, 26, 71-83 (Skotna, N. V. (2012). The essence of globalization and its impact on the development of higher education in Ukraine. *Human studies studios*, 26, 71-83).
- Фельдштейн, Д. И. (2012). Образование для «информационной цивилизации» *Профессиональное образование. Столица*, 2, 5-8 (Feldstein, D. I. (2012). Education for "information civilization". *Vocational education. The capital*, 2, 5-8).
- Хантингтон, С. (2003). *Столкновение цивилизаций*. Москва: Издательство АСТ (Huntington, S. (2003). *The clash of civilizations*. Moscow: AST Publishing House).
- Чкаловська, Г. З. (2012). Ефективність функціонування ринку освітніх послуг в Україні: проблеми та перспективи. *Сталий розвиток економіки*, 3, 59-64 (Chkalovska, G. Z. (2012). Efficiency of functioning of the market of educational services in Ukraine: problems and prospects. *Sustainable economic development*, 3, 59-64).

- Черкашин, С. В. (2018). Формування ключових компетенцій і збереження принципу науковості університетської освіти як умов підвищення конкурентоспроможності німецьких університетів на глобальному ринку освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 7 (81), 50-59 (Cherkashin, S. V. (2018). Inculcation of core competences and providing the scientific character of university education as conditions of increasing competitiveness of German universities at the global education market. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 7 (81), 50-59).
- Шмалей, С. В. (2018). Організаційно-педагогічні напрями модернізації морської освіти (кінець ХХ – початок ХХІ століття). *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 7 (81), 262-272 (Shmaliei, S. V. Organizational-pedagogical directions of modernization of marine education (end of the XX – beginning of the XXI century). *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 7 (81), 262-272).
- Ясперс, К. (2002). *Ідея університету*. Антологія. Львів: Афіша (Jaspers, C. (2002). *The idea of the university*. Anthology. Lviv).
- Ящук, Т. А. (2013). Ринок освітніх послуг: сутність та тенденції розвитку *Інноваційна економіка*, 8, 246-249 (Yashchuk, T. A. (2013). Educational services market: the essence and trends of development. *Innovative economy*, 8, 246-249).
- Altbach, P. H., Reisberg, L., Rumbley, L. (2009). *Trends in Global Higher Education, Tracking an Academic Revolution*. Paris: UNESCO. Retrieved from: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.177.926&rep=rep1&type=pdf>.
- Hans de Wit (2011). *Globalisation and Internationalisation of Higher Education, Vol. 8, 2*, 241-248. Retrieved from: <file:///D:/|D0%97%D0%B0%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%BA%D0%B0|254141-342969-1PB.pdf>.
- Hazelkorn, E. (2013). *Reflections on Global problems of Higher Education a European Perspective. AERA's Division J and NAFSA Association of International Educators.7*. Retrieved from: <https://www.nafsa.org|File|reflectionsonglobal.pdf>.

РЕЗЮМЕ

Шмалей Светлана. Проблемы высшего образования в условиях глобализации.

В статье представлены основные тенденции организации высшего образования в современном глобализованном обществе. В процессе исследования выяснено, что современное высшее образование детерминировано необходимостью развития человеческого капитала. Выявлено, что профессиональное образование должно содействовать развитию социально-личностных, профессиональных компетенций и моральных качеств специалиста. Возникают условия для создания интернациональной системы образования, которая формирует мобильность, диалогичность, инновационность студентов. Формируется стратегия самостоятельного поиска и усвоения знаний. Внедряются международные стандарты, экспертизы и технологии оценки качества образования. В исследовательских университетах выполняются научно-прикладные задания междисциплинарного характера, внедряются модели преподавания в действии и обучения на практике. Модернизация образовательного процесса базируется на единстве гуманистического, личностно-ориентированного, междисциплинарного, компетентностного и средового подходов.

Ключевые слова: высшее образование, глобализация, человеческий потенциал, исследовательский университет.

SUMMARY

Shmalyey Svitlana. Issues of higher education in conditions of globalization.

The article deals with the main tendencies of organization of higher education in the modern globalized society. The periods of globalization of the higher education sphere are determined by the emergence of the first universities, the mobility of students and teachers, and the accessibility of education. The phenomenon of educational globalization is manifested by the globalization of higher education and the globalization (enlargement) of universities. The study has found out that modern higher education determines the need for human capital. It is established, that professional education should promote development of social-personal, professional competences and moral qualities of a specialist. There are conditions for the creation of an international education system: shapes student mobility, dialogue, and innovation. A strategy of self-search and learning is formed. The educational process is based on the subjective position of the student, forms the ability to make decisions independently in different educational, social and professional situations. International standards, expertise and technologies for assessing the quality of education are being implemented.

In research universities, scientific and applied tasks of multidisciplinary nature are performed, models of teaching in action, training in practice are introduced. The study of disciplines is carried out by research, the full cycle of research activities is implemented under the guidance of the teacher. The following directions will be distinguished for globalization of educational shifts: free access to higher education without any restrictions; dissemination of modern knowledge through scientific research in various fields with an appropriate balance between basic and applied research; long-term orientation on the conformity of the activities of universities with the expectations of the society; comprehensive strengthening of educational cooperation with industry; realization of forecasts of public needs for vocational training taking into account current trends; availability of sound potential of education institutions; innovative technologies in the field of education that allow formation of motivated, informed, socialized, capable of critical thinking specialists. In the course of training problem situations, research methods, case technologies, project forms are introduced. The modernization strategy of higher education determines the requirements for the extension of the subject-oriented competences of the teacher. Modernization of the educational process is based on the unity of humanistic, personality-oriented, interdisciplinary, competence and environmental approaches.

Key words: higher education, globalization, human capital, research university.